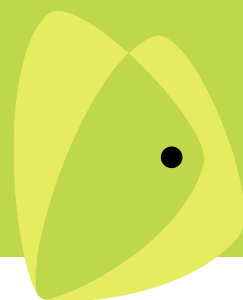

Fremtidens natur

i den nye Holbæk Kommune

Danmarks
Naturfredningsforening

Danmarks Naturfredningsforening er Danmarks største grønne forening. Den er stiftet i 1911 og har i 2006 215 lokalkomiteer, der dækker én eller flere af landets kommuner.

Foreningens overordnede og langsigtede mål er, at Danmark bliver et bæredygtigt samfund med et smukt og varieret landskab, en rig og mangfoldig natur og et rent og sundt miljø.

Foreningen arbejder for befolkningens mulighed for gode naturoplevelser og med emner som naturbeskyttelse, miljøbeskyttelse, planlægning, adgang til naturen, lovgivning og oplysning.

Foreningen har 138.000 medlemmer, hvoraf 2000 er aktive og bruger en del af deres fritid på at arbejde for foreningens formål.

Foreningen arbejder især med den danske natur og mulighederne for at opleve den. Mere brede miljøemner er også indenfor arbejdsområdet ligesom internationalt engagement især gennem EU og Danmarks nærområder, Østersøen og Nordsøen.

I arbejdet med den danske natur søger Danmarks Naturfredningsforening at sikre, at tabet af den biologiske mangfoldighed standser. Derfor beskæftiger foreningen sig også med land- og skovbrugets produktionsvilkår der har afgørende indflydelse på det åbne landskab.

Du har brug for naturen.
Og den har brug for dig!

Danmarks Naturfredningsforening
Tlf. 39 17 40 00
dn@dn.dk
www.dn.dk

Indhold

	Side
Hvad vil Danmarks Naturfredningsforening ?	4
En grønnere kommune	4
Naturen – nu og i fremtiden	7
Naturtyperne i Holbæk Kommune	8
Naturperler i Holbæk Kommune	11
Generelle forslag og anbefalinger	16
Hvordan forvaltes naturen i Danmark	17
Litteraturliste	18
Kort med nuværende beskyttet natur og med Danmarks Naturfredningsforenings forslag til naturnetværk (1: 50.000)	Bilag

Hvad vil Danmarks Naturfredningsforening?

Tillykke med den nye kommune og tillykke med, at I nu får hovedansvaret for natur- og miljøindsatsen. Vi glæder os til samarbejdet med jer og ønsker hermed at præsentere jer for Danmarks Naturfredningsforenings vision for naturen i Holbæk Kommune – til glæde for planter, dyr og mennesker.

Masser af dejlig natur

Der er masser af dejlig natur i Holbæk Kommune og de fleste borgere bor tæt på store naturoplevelser. Især på grund af fjorden, Åmosen og godslandskaberne med de store skove. Men der er brug for mere og bedre natur og for mere sammenhængende natur. Naturen inde i landet har det ikke nær så godt. Der skal skabes sammenhæng mellem de små vandløb, moserne og skovene, som ligger inde midt i landbrugslandet og så de større naturområder.

Det er også vigtigt at sikre de

rekreative oplevelser. Alle mennesker får det bedre af at færdes i naturen. Selve Holbæk er en relativt stor by med stærk byudvikling og det er derfor vigtigt at holde sig for øje, at de grønne områder hele tiden er under pres fra denne udvikling.

Der er derfor også behov for en stor og fortsat indsats, både med hensyn til at pleje og genoprette naturen og med hensyn til at gøre det muligt for kommunens borgere, store som små, at få store naturoplevelser.

Fremtidens natur i Danmark

Danmarks Naturfredningsforening udgav i 2004 bogen ”Fremtidens natur i Danmark”, der viser, hvor Danmark internationalt og nationalt har ansvar for at skabe bedre forhold for naturen. I bogen beskrives de vigtigste naturområder og der gives forslag til ca. 100 større naturgenopretningsprojekter og 14 national-

parker. Derudover er der som noget helt nyt, i bogens kortmateriale angivet et grønt naturnetværk, som binder naturområderne sammen og gør dem større og dermed mere robuste.

I Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité i Holbæk ønsker vi også at give vores bud på, hvad der kan gøres lokalt. Hvad I som lokalpolitikere kan gøre for at værne om vores naturværdier og for at forbedre naturtilstanden rundt omkring i kommunen, hvor naturen er under pres.

Meningen med dette projekt er derfor at beskrive og kortlægge den værdifulde natur i den nye Holbæk Kommune og give jer forslag til, hvor naturen kan få det bedre, pege på, hvor der kan skabes sammenhængende naturområder og hvordan det kan lade sig gøre.

En grønnere kommune

Naturen i Holbæk Kommune er under pres fra byudvikling og ændringer i landbrugets driftsformer. Det er derfor vigtigt at kommunen i sin planlægning sørger for at bevare naturværdierne og sørger for at der er et netværk af naturområder, der kan sikre en fremtidig udvikling af naturen.

Samtidigt er det vigtigt at sikre befolkningens adgang til naturen, idet mange mennesker har brug for og dagligt benytter sig af naturens rekreative muligheder.

Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité i Holbæk har en masse ideer til, hvordan man gennem naturmæssige – og rekreative hensyn kan forbedre sammenhængen i, kvaliteten af og adgangen til naturen. Herunder kommer vi med de vigtigste forslag til en fremti-

dig indsats der skal sikre naturen i Holbæk Kommune til glæde for dyr, planter og mennesker.

Naturmæssige hensyn

Det er vigtigt at bevare de store uforstyrrede landskaber, der giver vores område karakter. Det åbne land skal derfor beskyttes mod by- og erhvervsudvikling og man skal være meget restriktiv med hensyn til at tillade nybyggeri i det åbne land. Hovedlinien i planlægningen bør være en skarp adskillelse af landzone og byzone.

Genopretning af naturområder gennem afgræsning

Der er en del enge og moseområder, især langs fjorden, på Orø og langs nogle af vandløbene, som er under tilgroning. Tilgroning er en trussel

for de planter og dyr, som hører til disse lysåbne naturtyper.

De områder, som det særligt gælder er:

- Strandengene langs Orøs kyster
- Strandengene på nordsiden af Tuse Næs
- Engområder syd for Landkanalen mellem Lammefjorden og Hagested
- Engområderne i Åmosen

I et område som Holbæk Kommune, hvor der snart ikke er flere kvægsbesætninger tilbage, er det et stort problem at få afgræsset alle de naturområder, som har brug for det.

Hidtil har Vestsjællands Amt indgået en lang række græsningsaftaler for at sikre afgræsningen af de mest værdifulde naturområder, så i forbindelse med nedlæggelsen

af amtet, bør kommunen overtage dette vigtige arbejde.

De såkaldte græsningslaug eller kogræsserselskaber er en anden god model til afgræsning af naturområder, som måske ellers ikke ville blive afgræsset. Græsningslaugene er ofte dannet ved, at en gruppe mennesker, som er interesseret i natur og gode fødevarer, går sammen med en landmand om at sætte en flok får eller kreaturer på græs om sommeren, for så at få dem slagtet om efteråret.

Græsningslaugene er en god mulighed, fordi det på denne måde ikke længere kun er økonomien i kvægholdet, der er gældende, men mere et ønske fra byboere om at få et tættere forhold til landbrugsproduktionen og det de selv spiser. Græsningslaug opstår normalt som et privat initiativ, men det ville være en spændende ide for kommunen at tage op.

Genopretning af vådområder

Vådområder som moser og enge er blandt de naturtyper, der har lidt mest under de sidste 100 års landskabsforandringer. Til gengæld vil det være ret nemt at genskabe de våde områder ved afbrydelse af drænen, opfyldning af afvandingsgrøfter og fjernelse af diger.

I Regionplanen fra amtet er der en række lavbundsarealer, der er udpeget som potentielt egnede vådområder, med henblik på at mindske kvælstofudvaskningen til havmiljøet og at forbedre naturindholdet i områderne.

Danmarks Naturfredningsforening foreslår at de udpegede områder genskabes som vådområder. Det drejer sig f.eks. om:

- Tuse-Mårsø Enge
- Områderne ved Landkanalen
- Åmosen
- Vognserup-Bjergby Enge

Fredninger

Fredninger er enestående, fordi en fredning kan fastlægge rammer for et områdes drift ud i al fremtid.

Derfor er fredning den ultimative form for naturbeskyttelse. Bestemmelserne i en fredningssag fastlægges nøje fra sag til sag, så de passer til det enkelte områdes behov. Med en fredning kan man for eksempel fastlægge bestemte stiforløb, sikre udsigter, en bestemt naturpleje osv.

Der er allerede enkelte fredninger i Holbæk Kommune, bl.a. Maglesøområdet, dele af Udby Vig og kysten ved Eriksholm. Eriksholms fredningen stammer fra 1955 og er ikke længere tilstrækkelig.

Græsningen på engene ophørte for mere end et tiår siden; de er derfor nu under tilgroning med tagrør. Reetablering af græsningen på engarealerne er påkrævet og fredningen bør derfor fornyes og suppleres med bestemmelser om pleje af det fredede

Grøftekanter

Grøftekanter var tidligere spændende plantesamfund med mange smukke blomsterplanter og et rigt dyreliv. Sådan er det ikke længere, nu er grøftekanterne domineret af græs på grund af for tidlig og for hyppig slåning og for stor gødningstilførsel fra omgivelserne.

Der kan imidlertid gøres meget for at hjælpe naturen i grøftekanterne, som det så glimrende er beskrevet af Bisschop-Larsen (1995), se literaturliste bagest i hæftet.

For eksempel:

- Grøftekanterne bør højest slås en gang om året og ikke tidligere end om efteråret.
- Det skal sikres at vejkanternes bredde ikke indskrænkes ved pløjning.
- Man kan lade selvsåede træer vokse op, hvor det ikke er til gene for trafikken.

Det er vigtigt at enge og overdrev bliver afgræsset. Ellers vokser områderne til i krat og skov.

Ved en målrettet indsats kan grøftekanten i kommunen fremstå med et flor af blomster.

Man kan endvidere udvælge strækninger, hvor der allerede nu er en spændende flora eller hvor mulighederne for at der udvikler sig en sådan er gode. Her kan man så gøre en ekstra indsats.

Rekreative hensyn

Også i en kommune som Holbæk er der behov for mange rekreative muligheder af forskellig slags. Både dem, som alle kan være med til og de mere strabadserende.

Børnehaver og skoleklasser skal have nogle grønne steder at tage ud til, turisterne vil gerne se på spændende natur og alle har godt af en tur i skoven eller en cykeltur i det åbne land.

Jernløse Kommune har lavet en god stiplan. Denne kan være model for hele kommunen.

Konkrete forslag:

- Kommunen bør som noget af det første lave en plan for naturgenopretning af naturområder i hele kommunen.
- Man skal kunne cykle og gå hele vejen langs fjorden, fra Tempelkrogen til Lammefjordsdæmningen.
- Kommunen kan lave aftaler med

privatskovejerne om øget adgang for befolkningen, som det allerede er sket i Munkholmskoven, hvor kommunen betaler for udvidede adgangsmuligheder.

Generelle forslag:

- Stiplan for hele kommunen.
- Cykelstier, som ikke bare går langs de trafikerede veje.
- Bedre og flere rasteplasser, hvor man f.eks. kan overnatte primitivt og lave mad over bål.
- Bynære skove ved alle større bysamfund i kommunen.

3 gode forslag til fremtidens natur i Holbæk Kommune indenfor de næste 10 år:

- Kæmpe-Bjørnekloen skal bekæmpes i hele kommunen.
- Tilstanden i alle kommunens vandløb skal være forbedret, så målsætningerne er overholdt.
- Der skal være genoprettet 500 ha vådområder ud over Åmosen.

Fjordstien på dæmningen ved Tempelkrogen.

Naturen - nu og i fremtiden

Hvordan har naturen det?

I 2001 slog Wilhjelmudvalget fast, at "kvaliteten af Danmarks natur og biodiversitet har ikke tidligere været så ringe". Wilhjelmudvalget bestod af en lang række organisationer og personer fra landbruget, universiteterne, ministerierne og de grønne foreninger. Derfor blev udsagnet også taget alvorligt.

Der er flere årsager til, at naturen har det så ringe. De vigtigste er:

- naturen har for lidt plads
- vandet er forsvundet fra landskabet
- næringsstofferne forurener
- lysåbne naturtyper gror til
- naturområderne er for små
- naturområderne er for opsplittede

Det er netop for at hjælpe på denne situation at Danmarks Naturfredningsforening med bogen "Fremtidens natur i Danmark", foreslår at der etableres et grønt naturnetværk. Dette naturnetværk skal etableres gennem inddragelse af allerede eksisterende natur, ved genopretning af den natur, der er forsvundet og ved etablering af ny natur.

For at naturnetværket skal blive en realitet, forudsættes det, at store områder ikke vil blive udnyttet så intensivt, som det er tilfældet i dag.

Der er derfor nogle grundlæggende forhold, der bør ændres både indenfor og udenfor naturnetværket:

- Der skal udledes færre næringsstoffer til naturen – hvad

enten det er til søer, vandløb, havet eller naturtyper, der er særligt følsomme overfor kvælstof.

- På de lysåbne naturtyper bør der være plejepligt, herunder pligt til afgræsning.
- Der bør indføres beskyttelseszoner mod ammoniakforurening omkring natur, der er følsom overfor kvælstof.
- Alle offentligt ejede landbrugsarealer bør drives økologisk.
- Der bør være forbud mod at gøde, sprøjte og jordbearbejde naturområder, der er omfattet af Naturbeskyttelseslovens §3 samt i fredskov.
- Levende hegn og vedvarende græsmarker bør omfattes af en generel beskyttelse i naturbeskyttelsesloven.

Mange af disse initiativer kan sagtens tages af den enkelte kommune. Det fordrer ikke lovindgreb. Det er bare om at komme i gang.

Naturnetværket i Holbæk Kommune

Bagerst i hæftet ligger der et kort over kommunen i målestok 1:50.000.

På kortet er angivet alle de områder, som i forvejen har en eller anden form for beskyttelsesstatus, det vil sige fredninger, internationale beskyttelsesområder (habitat- og fuglebeskyttelsesområder), områder beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, statsejede arealer, skove og nitratfølsomme indvindingsområder.

Derudover er der tilføjet en signatur for det grønne naturnetværk for Holbæk Kommune, som det er angivet i "Fremtidens natur i Danmark".

Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité i Holbæk mener, dette netværk skal etableres for at skabe en sammenhæng i naturarealerne i kommunen. Vi er overbevist om, at en sådan sammenhæng er nødvendig for at sikre naturværdierne i fremtiden.

Vi er naturligvis klar over, at Vestsjællands Amt i mange år har arbejdet yderst kvalificeret med natur- og miljøspørgsmål. Regionplanerne tager i vidt omfang de nødvendige hensyn; bl.a. er der udpeget beskyttelsesområder og økologiske forbindelser som kommunerne skal følge. Men vi synes lejligheden er til at se på området med nye og friske øjne. Denne publikation skal således ses som DN's bud på den fremtidige natur i kommunen og et supplement til, og ikke i modstrid med, amtets tidligere udmeldinger.

Danmarks Naturfredningsforening har lavet en plan for fremtidens natur i Danmark, som er til glæde for planter, dyr og mennesker.

Naturgrundlaget og natur-typerne i Holbæk Kommune

Naturgrundlaget

Naturen i Holbæk Kommune er præget af fjordene, den store mose i syd, den gode landbrugsjord og de stærke kulturhistoriske bånd tilbage til Danmarks fortid.

Her har boet mennesker i tusindvis af år, i Åmosen findes talrige bopladser fra ældre stenalder som spor efter de ældste danskere. Senere er hele landskabet blevet omformet af landbruget, ikke mindst på de store godser, der ligger spredt i kommunen. Disse har efterladt godslandskaber med store marker og større sammenhængende skovområder.

Landbrugsjorden er god og landbruget har sat sit præg på hele området. Således er Lammefjorden inddæmmet og Åmosen afvandet. I Danmark har store naturværdier oprindeligt været knyttet til det dyrkede land. Tænk bare på viben, agerhønen og haren. Men de seneste mange års strukturudvikling og brug af kunstgødning og sprøjtemidler har, sammen med udflytningen af køerne til Vestdanmark, været med til at formindske den betydning det dyrkede land har for opretholdelsen af naturværdierne.

Der er dog stadig mange gode muligheder for at komme ud på landet og gå en tur i skovene eller langs markerne, bl.a. i forbindelse med de såkaldte spor i landskabet, som DN og de lokale landmænd har været med til at skabe.

Den vilde natur er enten presset ud i periferien eller optræder kun sporadisk. Det afspejler sig i arealet af områder beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3. Holbæk Kommune er et af de områder i landet, hvor § 3-områderne er mindst. Kun 4,5 % af kommunens areal er beskyttet, hvor f.eks. de nord- og vestjyske amter ligger på 10 % eller derover.

Til gengæld er der store potentialer for at genskabe naturområder i kommunen. Åmosen er på tale som nationalparkområde og hvis man hæver vandstanden i mosen, som

det er på tale, kan man skabe et unikt naturområde til gavn for både natur og mennesker.

Beskyttede naturtyper i Holbæk Kommune

Naturbeskyttelsesloven beskytter en række naturtyper, som det blev omtalt i forrige afsnit. Det drejer sig om overdrev, moser, enge, søer og åer.

Overdrev

Overdrev kan betragtes som tørre enge. De findes som regel på næringsfattig jord og langt de fleste overdrev er opstået som følge af afgræsning. Ofte havde en landsby en fælles græsningsmark, som det ikke kunne betale sig at dyrke. Netop denne åbne, lyse landskabstype, fyldt med blomster, insekter og fritgående husdyr, er for mange et romantisk billede på, hvordan Danmark var engang. De ældste overdrev er hjemsted for op mod 30% af alle ”rødlistede” plantearter i Danmark.

For bare 50 år siden var overdrev en udbredt naturtype, der ofte dannede lange sammenhængende strækninger på skrænter langs ådale. Siden er overdrevsarealerne gået ned med 70-90%. Overdrev

er afhængige af afgræsning og i løbet af de seneste mange år er kvægbesætningerne forsvundet ud af regionen. Det betyder, at en naturtype som overdrev skal have ekstra opmærksomhed for ikke at forsvinde i tilgroning.

Overdrevsarealet i kommunen er nu meget beskedent på ca. 250 ha eller 0,4% af det samlede areal, hvilket er en del under lands gennemsnittet. I Holbæk Kommune ligger de største overdrevsarealer i de bakkede områder i Brorfeldeområdet og i det inddæmmede område tæt på Lammefjordsdæmningen.

Moser

Moser opstår, hvor bunden er våd eller meget fugtig. De døde plantedele bliver som regel ikke nedbrudt, og så dannes der et lag af tørv. For 100 år siden dækkede moser op mod 25% af Danmarks areal. I dag dækker moser kun 2,1% af Danmarks areal. Især tørvegravning og dræning af moseområderne, har været årsag til den kraftige tilbagegang. De største trusler mod moserne er dræning, som sammen med tilførsel af næringsstoffer fra luften får moserne til at gro til med træer og buske.

I Holbæk Kommune findes der mo-

ser mange steder; de største arealer findes i Åmosen og i Vognserup og Bjergby Enge. Arealet med moser er på ca. 750 ha eller 1,3% af kommunens areal og således væsentligt under lands gennemsnittet.

Enger

Engene med deres væld af blomster er for mange et smukt billede på det åbne land. Ferske enge er lavtliggende og fugtige og findes ofte i ådale, langs vandløb, søer eller moser. På enge, der bliver græsset, vokser ofte flere truede plantearter, blandt andet orkideer. At engen er levested for et væld af blomsterplanter afspejler sig i mange af blomsternes navne. Eng-Kabbeleje, Eng-Nellikerod og Engkarse er blandt engens karakterplanter.

De ferske enge, der ligger langs naturligt snoede vandløb, bliver hver vinter oversvømmet af næringsrigt vand. Før i tiden var denne tilførsel af næring en nødvendighed. Næringsstofferne fik græsset på engene til at gro godt. Det gav hø og gode græsningsarealer til kreaturerne.

Om vinteren blev høet brugt til foder, og den gødning, der kom fra kreaturerne, blev spredt ud over markerne. På den måde blev den næring der var skyllet ud i vandløbene ført tilbage på de marker, der lå højere oppe i landskabet. Man sagde at ”eng er agers moder”. Men da man fik kunstgødning blev oversvømmelserne overflødige, og mange enge blev drænet og opdyrket.

For blot 100 år siden var de ferske enge en vigtig del af landbrugsdriften og engene dækkede over 10% af landet. Siden er de ferske enge reduceret, så landskabstypen i dag kun dækker cirka 2,4% af landet.

De fleste enge i Holbæk Kommune er blevet drænet, så de i dag kun udgør omkring 700 ha eller godt 1% af arealet.

I Holbæk Kommune findes de største og mest sammenhængende engområder syd for Landkanalen. Her lå tidligere strandengene ved Lammefjordens sydlige bred. Endnu større engområder lå tidligere i Åmosen langs åen, men disse er nu stort set alle afvandet. Med en målrettet indsats for genopretning og genskning af vandløb kan de ferske enge genskabes langs alle

de små vandløb i kommunen. Dette gælder ikke mindst i Åmosen, hvor en vandstandshævning vil genskabe megen tabt natur.

Strandenge

Strandenge er flade, naturligt åbne enge tæt ved kysterne. De findes især langs beskyttede kyster med lavvandede områder, for eksempel Holbæk Fjord. Strandengene har en naturlig fordel i forhold til de andre lysåbne naturtyper (enge og overdrev), fordi saltindholdet forhindrer træer og buske i at vokse her.

Tidligere var strandengen og dens særligt næringsholdige vegetation af stor betydning for landbruget. Den gav hø til vinteren og blev brugt til græsning for kreaturer og andre husdyr. Efterhånden som landbrugsdriften ændrede sig, og dyrene blev fodret med kraftfoder, blev strandengene mindre interessante for landmanden. En del strandenge blev taget ud af drift. Andre blev beskyttet mod havet med diger og blev drænet og dyrket eller udlagt til sommerhusområder. Ændringerne har betydet mere end en halvering af arealet med strandenge.

De danske strandenge er blandt de vigtigste ynglesteder for vandfugle, og de har stor betydning som rastesteder for trækfugle på den såkaldte østatlantiske trækrute. De bliver blandt andet benyttet af gæs, ænder og vadefugle.

I Holbæk Kommune findes strandengene langs Holbæk Fjord og Lammefjorden og ikke mindst på Orø.

Arealet med strandeng er på ca. 630 ha eller ca. 1% af kommunens areal, hvilket svarer til lands gennemsnittet.

Vandløb og søer

Vandløb og søer skaber variation og åbenhed i landskabet. De fungerer ofte som ”trædesten” eller forbindelsesveje mellem andre naturtyper og skaber muligheder for at en lang række dyr og planter kan sprede sig. Vandløbene, og de organismer, der lever i dem, er særligt påvirkede af forurening fra landbrug og byer.

De senere års forbedringer inden for opbevaring og spredning af husdyrgødning og en bedre spildevandsrensning har heldigvis betydet, at mange af de truede dyre- og

plantearter, der kræver rent vand, er på vej frem igen.

I løbet af de sidste 100 år er antallet af km vandløb i Danmark reduceret med omkring en tredjedel. Det skyldes, at vandløbene enten er blevet lagt i rør eller er blevet rettet ud. Mere end 90% af alle danske vandløb er regulerede. Reguleringen skete for at forbedre vandløbenes evne til at lede vand væk fra enge og marker, så de ikke blev oversvømmet, og dermed bedre kunne opdyrkes. I Holbæk Kommune er de fleste vandløb udrettet eller uddybet så de nærmest kun fungerer som kanaler til afledning af drænvandet. Der er kun få vandløbsstrækninger i kommunen, som stadig har deres naturlige forløb, det gælder primært mindre åer i kuperet terræn, f.eks. dele af Truelsbækken mellem Tølløse og Vipperød og Regstrup Å mellem Regstrup og Løvenborg.

Antallet af søer og vandhuller er blevet stærkt reduceret i de seneste 100 år. Mange er blevet drænet og opfyldt, så arealerne kunne bruges til dyrkning. Tilbagegangen har også betydet, at antallet af dyr og planter, der lever i søer og vandhuller, er gået meget tilbage. Blandt andet bestandene af padden og vandsalamandere, der alle er fredet i dag, er blevet kraftigt påvirket.

Udviklingen ser dog ud til at være ved at vende, fordi der de seneste år er givet mange tilladelser til genskabelse af søer og gravning af nye vandhuller.

Der er enkelte store søer i kommunen, f.eks. Maglesø, og dele af Skarresø og Gyrrstinge Sø.

Dele af Truelsbækken er stadigvæk uregulerede.

Skove

I bondestenalderen, omkring år 4000 f. Kr., begyndte menneskene at fælde og afbrænde skoven for at udnytte jorden til landbrug. Træ blev brugt til alt lige fra opvarmning til redskaber, hegn og huse.

Omfattende græsning og et stigen-de forbrug af brænde og træ, betød et kraftigt indhug i de danske skove i løbet af det 18. århundrede. Tilbage- gangen fortsatte indtil cirka 1820, hvor skovene nåede deres minimum. På det tidspunkt var under 4% af Danmarks areal dækket af skov.

Eksperter blev hentet til landet, for at rette op på den danske skov- drift. Johann von Langen, der kom hertil fra Tyskland i 1763, regnes i dag som grundlæggeren af det mo- derne skovbrug, vi kender i dag. Et ligeså væsentligt vendepunkt i Dan- marks skovhistorie er indførelsen af fredskovspligten i 1805. Ordningen førte til, at Danmarks skov som helhed blev beskyttet mod græs- ning, og ejerne blev forpligtet til at opretholde skovarealet som skov i al fremtid. I 1989 vedtog Folketinget et langsigtet mål om inden for de næste 80-100 år at fordoble skove- nes areal fra de nuværende 10%.

Skovens vigtigste funktion har i løbet af de seneste 20-30 år ændret sig fra produktion til rekreation. Der er, især tæt på byerne, et stort ønske om mere skov.

I Holbæk Kommune er omkring 8% af arealet dækket af skov. Skovene

er koncentreret i kommunens syd- vestlige del med tre store skovkom- plekser ved Jyderup, syd for Mørkøv og ved Brorfelde. Kommunen ejer Knudskov og Torpelund ved Holbæk samt Nederskoven, der ligger tæt ved Tølløse by. Disse skove er gode eksempler på bynære skove, der bliver brugt intensivt som rekrea- tive skove.

Kyster

I Danmark er kysterne nogle af de få steder, hvor naturens kræfter kan studeres i deres frie udfoldelse. Det er også til kysterne, de fleste af vores internationalt anerkendte na- turværdier knytter sig. Her tænkes især på vores betydning for at Euro- pas trækfugle kan yngle, raste, fou- ragere og overvinde. Takket være fremsynet planlægning er de danske kyster stadig fri for det mest bela- stende hotel- og sommerhusbyggeri. Men det er klart, at der altid vil være pres på for at få lov til at udnytte de attraktive kyststrækningerne mere kommercielt. Derfor er det vigtigt at stå imod det pres og en gang for alle slå fast, at kysterne er fælleseje, og at det er i almenvellets interesse, at de forbliver ubebyggede.

En af de største trusler mod de indre danske farvande er udvasknin- gen af næringsstoffer fra landbrug. Næringsstofferne fører til opblom- string af alger og til iltsvind. De kyst- nære farvande, som er lavvandede og har beskeden vandudskiftning,

er særligt udsatte for den risiko. I varme og vindstille somre, som i 1997 og 2002, går det helt galt, og store vandområder lægges øde.

Den danske kystlinje forandrer sig hele tiden som følge af vandets og vindens påvirkning. Ændringerne er dog så små, at havarealet stort set ikke har ændret sig i de sidste 2000 år. Men selve kystlinjen er blevet i alt cirka 1000 km kortere på grund af inddæmning af lavvandede fjord- områder, som f.eks. Lammefjorden.

Holbæk Fjord og Tempelkrogen er gode eksempler på karakteristiske danske lavvandede fjorde af stor betydning for fuglelivet.

I området ved Åmosen kan man være heldig at se Kronhjorten, Danmarks største vildtlevende landpattedyr.

Sjældne dyr og planter

Natur er meget andet end sjældne dyr og planter. Men når de er til ste- de, er det ofte et tegn på, at naturen har det godt. Det er typisk sådan, at god naturtilstand betyder mange for- skellige arter, mens en dårlig naturtil- stand betyder få forskellige arter.

På grund af den intensive udnyt- telse af jorden er der ikke så mange sjældne arter tilbage i Holbæk Kom- mune. Der optræder en del sjældne plantearter i engområderne rundt i kommunen. Specielt spændene er strandengene i Udby Vig, hvor der optræder en lang række plante- arter, blandt andet en del orkideer, der står på amtets "rødliste" over sær- ligt beskyttelseskrævende arter.

I Holbæk Kommune optræder der også en række sjældne dyr og fugle knyttet til skovene. I området ved Vinskoven og Mølleskov nord for Åmosen findes Sjællands største vildtlevende bestand af Kronhjort og i skovene ved Skarresø yngler både Havørn og Rød Glente.

Naturperler i Holbæk Kommune

Maglesø-Brorfelde

Maglesø-Borfeldedområdet er Ny Holbæk Kommunes største samle- de fredede område på ca. 670 ha, og det er Midtsjællands mest storslå- ede bakkelandskab. Det kendes lo- kalt som de Midtsjællandske Alper. Det er et meget yndet udflugtsmål med de gode stiferløb og lette ad- gangs- og parkeringsmuligheder.

Der er en fantastisk udsigt mod nord fra Mørkemosebjerg, som med sine 105 m er Ny Holbæk Kommunes højeste punkt. Der er også andre markante udsigtspunkter i området, hvorfra man kan se helt fra Kyndby- værket til Storebæltsbroen.

Landskabet blev dannet under den sidste istid for 12000 år siden. Da isen trak sig, lå en stor isklump tilbage. Da den smeltede, dannedes Maglesø. Søen ligger malerisk lavt i landska- bet, omkranset af stejle skrænter med overdrev, skov og kærområder. På grund af områdets store variation kan man på en tur rundt om søen og i området opleve mange forskel- lige naturtyper med et rigt dyre- og planteliv med bl.a. mange sjældne, smukke og fredede arter. Hvis om- rådet ikke var blevet fredet gennem 1960'erne og 1970'erne, havde grus- gravningsinteresserne sandsynligvis ødelagt det enestående landskab. Der bliver stadig gravet tæt op til det fredede område, den største graveaktivitet i amtet udenfor de ud- pegede graveområder. Der er netop påbegyndt en etablering af en sti, som forbinder Maglesøstiområdet med skovstier helt ned til Åmosen.

Maglesø, et af kommunens populæreste udflugtsmål.

Åmosen

Åmosen er med sine godt 8000 ha det største moseområde på Sjælland. Der er fundet bopladser i mosen, der er 7000 år gamle, og de rige fund fra stenalderen placerer Åmosen på det arkæologiske ver- denskort. Fundene af bl.a. fangst- redskaber i ben er blevet bevaret, fordi vandstanden har været høj, men tørvegravning, afvanding og opdyrkning af mosen har været og er en konstant trussel mod såvel naturen som de arkæologiske vær- dier. En mindre del af mosen er fre- det, dels fredningen ved Bromølle beliggende i Ny Holbæk Kommune, og dels fredningen ved Bodal i Ny Sorø Kommune. Samlet hører den nordlige halvdel af Store Åmose un- der Ny Holbæk Kommune. Her ligger bl.a. områderne Lyngen og Store- og Lille Lyng med resterne af den oprindelige mosevegetation truet af kvælstofbelastning og manglende afgræsning fra det omgivende landbrug. Åmosen er udpeget som EU-habitatområde og indeholder mange sjældne og truede fiske- og plantearter samt et rigt fugleliv. Der arbejdes for at gøre Åmosen- Tissø til naturpark, og det vil blandt andet indebære den hævnning af vandstanden, som vil have en stor positiv effekt for såvel naturen som de arkæologiske værdier i Åmosen. På nuværende tidspunkt er der meget begrænset offentlig afgang til den del af Åmosen, som ligger i Ny Holbæk Kommune, og derfor vil området være ukendt af de fleste. Genetablering af naturen og øgede

adgangsmuligheder ville gøre Åmo- sen til en enestående naturperle på Sjælland med høj himmel, horisont og naturlig stilhed.

Åmosen var engang Sjællands største mose.

Engene

Kobbel Å, Tuse Å og Regstrup Å løber gennem et ca. 1500 ha stort engområde på deres vej mod Hol- bæk Fjord. Engene ligger i grænse- området mellem de gamle Holbæk, Jernløse, Tornved og Svinninge Kommuner og består af Kundby Mose, Vognserup Enge, Trønninge Mose, Bjergby Enge, Knabstrup Enge, Nr. Jernløse Enge og Mårsø Enghave. Engområderne ejes af mange lodsejere, men især Løven- borg og Vognserup godser, Toft- holm og Dyrehavegård ejer store dele af engene. Dele af engene ligger i dag hen som landbrugsbrak- jord, groet til i brændenælder og tidsler, og kun en mindre del bliver afgræsset. Der er store jagtinteres- ser i området. Engene er i Region- planen udpeget som potentielt egnede vådområder, men der har endnu ikke været vådgøringsprojek- ter i området.

Der er adgang til engområdet fra alle sider via markveje, men rundture i området er begrænset af de få broer over åerne. Et af de skønneste naturområder i engene er strækningen mellem Regstrup og Løvenborg, hvor Regstrup Å har sit naturlige løb med masser af slyng- ninger. Den sjældne Isfugl holder til langs åen. Naturværdien kan øges betragteligt, hvis området gøres

mere vådt, og hvis markerne i langt højere grad bliver afgræsset. Det vil samtidigt øge kvaliteten af åernes vand.

Elverdamsdalen

Elverdamsdalen er en nord- sydgående dal, der i den nordlige og centrale del er meget markant og bred, men mod syd er mere smal og udvisket. Den har fået sin udformning af strømmende smeltevand under den sidste istid. Nu løber Elverdamsåen gennem dalen. Den øvre del af åen er så ren, at den i Regionplanen er målsat som naturvidenskabeligt referenceområde. I den nedre del er åen målsat som gyde- og opvækst- vand for laksefisk.

Dalen gennemskærer ældre aflejringer, bl.a. sandlag, som er meget vandførende. Det har medført, at der i dalen er rigtig mange kilder og væld. Vandmættet jord fra dalens sider er skredet ned mod dalens bund, og skredformerne kan stadig ses. I forbindelse med at grundvandet er kommet frem til overfladen, er der mange steder udfældet store mængder af kildekalk. Dette materiale er tidligere bl.a. blevet brugt som byggemateriale til de lokale kirker. Foruden kalken er der udfældet store mængder jern i dalen. I den sydlige del kaldes dalen også for Jerndalen. Jernet givet landskabet den røde farve, der er så karakteristisk i området i vinterhalvåret.

Siden istidens ophør har der i Holbækområdet været en havspejlsstigning efterfulgt af en landhævning. Dette betyder, at man i dalens nordlige område kan se de gamle kyster og tidligere øer, der nu ligger i det flade landskab, der er afvandet og holdes tørt via pumpning og diget ved Tempelkrogen.

Det meget grundvand, der har løbet stabilt året rundt ved dalen, har været årsag til, at der tidligere i dalen har været mange vandmøller, bl.a. ved Heslemølle, hvor Danmarks femte største kildevæld findes. En del af vandet fra dette kildevæld føres i en akvædukt over Elverdamsåen. Et kulturhistorisk levn fra dengang vandet skulle genbruges ved en anden mølle, der lå øst for åen.

Elverdamsdalen med Aastrup Gods i baggrunden.

Lammefjorden

Langt størstedelen af det danske landskab er stærkt påvirket af menneskets indgriben i naturen. Det er kulturlandskabet, der sætter rammerne for de fleste naturtyper.

Det største menneskeskabte landvindingsprojekt i Danmark er Lammefjorden.

I den sidste del af istiden for 14.000 år siden lå der en stor istunge i Lammefjorden og materiale fra denne inderlavning indgår bl.a. i Vejrhøjbuerne mod vest.

Svinninge Vejle og Sidinge Fjord blev indvundet i begyndelsen af 1850'erne, og erfaringerne herfra gav blod på tanden for Georg Frederik Otto, Lehnbaron af Zytphen-Adeler (1810 + 1878): Udtørringen af Lammefjorden.

Fra 1873 begyndte man at bygge dæmningen ved Audebo, og fra januar til september 1875 sænkedes vandstanden 2,7 m. Først i 1943 tørlagdes fjordens østlige del, i alt 56 km². Vandet fra det omgivende 'gamle' land samles i en "Landkanal" i Holbæk Kommune og i en "Nordkanal" i Odsherred Kommune og ledes ud til Nexselø Bugt via Dragsholm Kanal og til den åbne del af Lammefjorden ved Audebodæmningen. Afstrømningen fra den tørlagte fjordbund, 10-25 mio. m³ vand årlig, samles i de centrale kanaler, "Skjolds Løb" og "Nordre Løb", og pumpes ved Audebo mere end 7 meter op. Det laveste punkt i Danmark ÷7,2 meter ligger lige vest for Audebodæmningen.

Den frilagte, flade fjordbund har forskellige jordbundsforhold; i vest mange frugtbare dyndjorde og mere sandet mod øst. Strandzonen er særlig bred i den sydlige del; her ligger mange gårde, der fra 1870'erne flyttede ud på de udloddede, 11 ha store rektangulære parceller. Set oppefra er Lammefjordens rektangulære markmønster (i amerikansk stil) i stærk kontrast til det omgivende lands irregulære markstykker.

Lammefjorden er kendt for sine gulerødder og kartofler – før 1980 også for blomsterløg og asparges. Den sidste tulipanavler stoppede i 2005. Almindelig kornavl er udbredt og med store udbytter på grund af den lette humusrige jord. De lette jorder kan om foråret give anledning til jordfygning.

Omkring landkanalerne er der store engområder på "landsiden", og om vinteren står disse oftest under vand. I vore dage er engområder vigtige i forbindelse med nedbrydning af nitrat fra landbrugsjorden. Endvidere er der et spændende dyre- og planteliv på engene og ved kanalen, bl.a. yngler den sjældne Isfugl fra tid til anden omkring udløbet af Landkanalen.

På hat med Kundby

Nord og vest for Kundby er det flade landskab prydet med de såkaldte hatformede bakker, der ligger spredt i landskabet som 'gajoler på et strygebræt'. Geologerne har

Lammefjordens udstrækning inden inddæmningen. Kortet er Videnskabernes Selskabs kort fra 1771.

diskuteret i over 100 år, hvordan istidens gletschere for ca. 14.000 år siden har dannet disse.

Nogle mener, at bakkerne dannes i bræmmer af dødis langs gletschrens rand. I lavninger i dødisen dannes smeltevandssøer, ofte i rækker langs isranden, hvor der aflejres materiale, der veksler mellem groft grus og finkornet sand og ler. Indimellem forekommer usorterede partier, afsat af skred fra dødisen. Kommer der en kuldeperiode, så gletschren rykker frem, vil lagene blive drejet, foldet og presset op som f.eks. i Gedebjerg. Efter isens forsvinden ligger de tilbage som enkeltliggende bakker med afrundet top med navne som Drusebjerg, Lundebjerg og Hyrbjerg. I Gedebjerg, hvor grusgravning har blottet de lodretstående lag, kan fænomenet studeres på bedste vis. Kundby Kirke ligger også på en af disse hatte.

Vest for Kundby ligger der en lang række 'hatbakker'.

Fjordlandets naturperler.

Uanset hvor man befinder sig i nordøstkommunen er man bevidst om fjordens nærhed.

Orø og Tuse Næs konkurrerer om titlen "Landet mellem fjordene", men selv midt i Holbæk by opleves fjorden som altid nærværende. Den præger stemningen. Blygrå på tunge dage. Tindrende blå, når sommerhimmelen spejler sig.

Fjorden skaber liv og oplevelser i hverdagen. Kontrasten mellem det dyrkede land og fjordens åbne vidder, hvor blikket kan få lov at vandre, rummer store kvaliteter. Det kan sejleren, golfspilleren, sommerhusbrugeren og alle vi andre, som blot holder af en rask travetur langs fjordkysten, tale med om.

Også for den kræsne naturkender, der søger specielle naturoplevelser, findes der meget at komme efter i fjordlandet: spændende fugleoplevelser i kystskovene, på engene og det lave vand, sjældne plantesamfund på enge og kystskrænter. Her møder vi blandt andet nogle af landets seværdige vilde orkideer.

"Den lange naturskov"

Fra Tempelhusene i syd til golfbanen mod nord findes en bræmme af naturskov langs fjordkysten, kun afbrudt af en mindre skovløs strækning ved Bredetved Strand. Kendt af de fleste er turen fra Munkholm-kioskens P-plads mod nord langs kysten. Stien ligger ovenfor den gamle stenalderskrænt og giver vandreren lejlighed til skiftevis at glæde sig over naturskovens frodige artsrigdom og de pragtfulde udsigter over eng og fjordlandskab. Stien fortsætter langs kysten som en del af Isefjordsstien. Vi kan takke en af Eriksholms tidligere ejere for den fremsynede frivillige fredning (1955), der har bevaret dette unikke stykke oprindelig skov med skovbryn og strandenge for eftertiden.

Botanikere undersøgte tilbage i 50'erne skovbrynet ved Munkholm-skoven og fandt 19 forskellige arter træer og buske – foruden en usædvanlig rig urteflora. Mest værdifuldt er det, at naturskoven giver plads for gamle træer med døde grene og kroget vækst. De er levested for sjældne insekter og svampearter, og de mange grenkløfter og huller giver ynglemuligheder for hulrugende fuglearter, som er sjældne i vore øvrige skove.

Gå en tur i "Den lange naturskov" en lun forårmorgen i maj. Alene lydbilledet fortæller om artsrigdommen – en kakofoni af fuglestemmer. Spætmejsens klangfulde fløjt. Spætternes hamren og skrig. Hulduens dybe kurren. Denne skovdue, som de færreste kender, er

Udsigten fra Eriksholm Skov mod Munkholmbroen.

På turen kan man glæde sig over den rige forårsflora. Alle tre anemonerarter findes her. Den blå *Anemone* er tidligst fremme. Den kræver kalk i jorden og vokser derfor fint blandt østersskaller på stenaldermandens køkkenmøddinger; de findes mange steder langs kystskrænten. Den gule *Anemone* er kræsen; den kræver god muldbund og forekommer næsten kun, hvor asketræets næringsrige løv fremmer formuldningsprocessen. Hvid *Anemone* er til gengæld ikke krævende; det er derfor den, der i tusindvis danner maj måneds blomstrende anemonetæpper i både naturskov og bøgeparceller.

Engang var engene grundlaget for landbruget; her høstedes hø til vinterfodring, og dyrenes gødning gav senere agrene omkring landsbyerne grokraft. Var man begunstiget af en lang kystlinje med enge, som blev vinteroversvømmet og gødet med opskyllet tang, ja så kunne man høste meget og godt hø og få rigelig mad på bordet. Det fortælles, at fæstebønderne på Tuse Næs var blandt landets mest velnærede.

14 Fremtidens natur i den nye Holbæk Kommune

Fælleden i Holbæk

Mod nord ligger omfattende parcelhusområder. Syd for ligger Andelslandsbyen Nyvang. Endnu er der åbne marker mod øst. Men der findes en planskitse for byudvidelse i dette område, selv om det i Regionplanen er udlagt til skovrejsning.

A wide landscape view of a wetland area. In the foreground, there is a large body of water, possibly a pond or a small lake, surrounded by tall, dry grasses and some green vegetation. The water reflects the clear blue sky. In the background, there is a line of trees and a small hill or mound of earth. The overall scene is a natural, open landscape.

I det mellemste stykke er der forskellige områder med nyplantet skov

Ny Holbækområdet er naturmæssigt præget af de store herregårde, der ligger spredt i landskabet fra Eriksholm mod øst, der ligger tæt på Isefjorden og Løvenborg med deres

A photograph of a large, red, multi-story building, possibly a manor or estate, nestled among lush greenery and tall trees. A paved path leads towards the building, and a dark vehicle is visible on the right side of the path. The scene is set in a park-like environment with a body of water in the foreground.

Krondyrene i Åmoseområdet er helt oplagt en fantastisk berigelse af naturen; den skal vi værne om til glæde, både for vores efterkommere og for dem der færdes i naturen.

Generelle forslag og anbefalinger

Naturgenopretningsprojekter
Konkrete naturgenopretningsprojekter er helt afgørende for realiseringen af netværket. Naturgenopretning kan for eksempel være tilbagelægning af åer i deres oprindelige slyngninger, genskabelse af den oprindelige vandstand i drænedesøer, og naturvenlig skovtilplantning. Naturgenopretning, inklusive skovrejsningsprojekter, er fordelagtige, fordi de giver natur- og miljømæssige gevinster på én gang.

Vandoplandsindsatser, herunder udtagning af jord.
Ådalene er nogle af de væsentligste, bærende strukturer i naturnetværket. En stor del af netværket skal derfor etableres ved, at arealer langs vandløbene bliver gendannet som våde enge. I forbindelse med at Vandrammedirektivets vandoplandsbaserede indsatsplaner skal være på plads senest i 2009, vil ådalene blive helt centrale faktorer. Men for at sikre vandløbenes biologiske værdier er det også nødvendigt med en målrettet indsats for at

pleje kildeområderne, så natur- og vandkvalitet gennem hele vandløbssystemet bliver høj. Udlægning af våde enge langs vandløbene er også vigtigt: de giver et rigt plante- og dyreliv og kan ofte medvirke til en forbedring af vandkvaliteten i selve vandløbene.
Vi anbefaler, at store arealer langs vandløbene tages ud af omdrift. Det vil sige, at man hører op med at dyrke dem.

Landbrugsindsats
En betydelig indsats er påkrævet i forhold til dansk landbrug:
Naturplaner for det enkelte landbrug, er en effektiv måde at sikre sig et større naturindhold i landbrugslandet. Danmarks Naturfredningsforening har finansieret udarbejdelse af et par naturplaner for større økologiske bedrifter. Det viser sig, at selv på økologiske gårde, hvor driften i sig selv er mere skånsom, er der masser at hente ved at lave naturplaner. Selv mindre forbedringer kan have stor betydning.
Vi anbefaler, at kommunen i sam-

arbejde med lokale landmænd udarbejder naturplaner og får kortlagt potentialet for disse planer.
Beskyttelse af § 3-områder
En stor del af naturværdierne i kommunen knytter sig til de såkaldte § 3-områder. Disse områder er beskyttet efter Naturbeskyttelsesloven. Der bør iværksættes naturpleje for at sikre naturværdierne mod bl.a. tilgroning.

Følsomme landbrugsområder
Udpegnings af Særligt Følsomme Landbrugsområder er forudsætningsfor at kunne tildele landmændene penge efter "MVJ-ordningerne". Det skal forstås sådan, at man kun kan få andel i de mest attraktive tilskudsordninger, såfremt ens jord ligger i de "Særligt Følsomme Landbrugsområder", som i fremtiden bliver udpeget af kommunen.
Vi anbefaler, at de relevante myndigheder udpeger hele netværket i denne publikation som "SFL-områder" for dermed at muliggøre brugen af "MVJ-midlerne" bedst muligt.

Landbrugsland ved Dønnerup, et oplagt område for en naturplan.

Hvordan forvaltes naturen i Danmark

Fredninger
Omkring 5% af Danmarks areal er fredet. Fredninger har til formål at bevare et område i en bestemt tilstand eller at fastlægge en særlig drift, så området udvikler sig hen mod en bestemt, ønskelig tilstand. Fredninger er enestående, fordi en fredning kan fastlægge rammer for et områdes drift ud i al fremtid. Derfor er fredning den ultimative form for naturbeskyttelse.

Fredsskov
De fleste private skove og alle offentlige skove er fredsskov, hvilket vil sige, at ejerne er forpligtet til at anvende arealerne til skovbrugsformål og til at dyrke dem efter Skovlovens krav om god og flersidig skovdrift. Det vigtigste krav er, at fredsskovearealerne skal være bevokset med skov, der holdes i god stand og på længere sigt forbedres. Træerne må ikke fældes, før de er hugstmodne, og de skal hugges, så de ikke ødelægger skovens variation og stabilitet. Fredsskovspligten på et areal kan ophæves, hvis det ikke længere er egnet til skovdrift. Det vil medføre et krav om plantning af skov på et andet og større areal. På den måde sikres det, at det samlede skovareal bevares og forøges. Der gives tilskud til pleje af naturområder i fredsskov, fordi der her findes gode levesteder for de vilde planter og dyr.

Natur- og vildtreservater
Natur- og vildtreservater er fri-steder, hvor bestande af fugle, pattedyr og planter sikres. I de seneste år er netværket af reser-vater blevet udvidet med omkring 50 nye områder, og der er i dag over hundrede natur- og vildtreservater

på cirka 300.000 ha. Mere end 90% af reservaternes areal er til havs eller vådområder.

§ 3-områder
Naturbeskyttelseslovens § 3 er en paragraf, der generelt beskytter alle moser, historiske overdrev, ferske enge, strandenge, strandsumpe og heder på mere end 2500 m². Derudover alle søer og vandhuller over 100 m², samt alle udpegede vandløb. Beskyttelsen betyder, at driften af områderne ikke må intensiveres i forhold til niveauet, som det var da beskyttelsen trådte i kraft, og at områdernes tilstand ikke aktivt må ændres.

EF - Habitatdirektivet
Ordet habitat betyder levested og bruges i denne forbindelse om dyr og planters levesteder. Habitatdirektivet fra 1992 forpligter EU's medlemslande til at bevare naturtyper og arter, som er af betydning indenfor EU. Beskyttelsen består især i, at man udpeger beskyttelsesområder, de såkaldte habitatområder, hvor man skal sikre eller forbedre forholdene for en række naturtyper og arter. I Danmark er der udpeget 254 hav- og landområder efter Habitatdirektivet, med et samlet areal på cirka 11.100 km² (land og hav).

EF - Fuglebeskyttelsesdirektivet
Fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979 har som formål at beskytte og forbedre vilkårene for de vilde fuglearter i EU. I Danmark er der siden 1983 udpeget 113 områder efter direktivet, fortrinsvis på havet. Direktivet skal sikre fuglenes yngle og levesteder og, at der bliver fastsat regler for hvilke fuglearter, der må jages og hvilke jagtmetoder, der må bruges.

Alle fuglebeskyttelsesområder er også omfattet af Habitatdirektivet.

Rødliste
En rødliste er en oversigt over plante- og dyrearter, som inden for et afgrænset geografisk område (f.eks. et land) er forsvundet i nyere tid, i fare for at forsvinde, eller sjældne. Det er med andre ord en fortegnelse over arter, som gennem målrettet naturforvaltning skal gives mulighed for at genetablere eller konsolidere sig, som der skal tages hensyn til i planlægning og forvaltning, som bør overvåges og beskyttes, hvis det skal forhindres, at de forsvinder, og som bør eftersøges, hvis de anses for at være forsvundet.

Fig. 1:
§ 3-områdernes andel af de tidligere amters areal

Amt	% andel § 3-områder af arealet
Roskilde	3,8
Storstrøm	3,9
Bornholm	3,9
Frederiksborg	4,9
Vejle	5,1
Vestsjælland	5,1
Sønderjylland	5,2
Fyn	5,3
Århus	6,0
Ringkøbing	9,4
København	10,4
Viborg	11,0
Ribe	12,6
Nordjylland	13,4

Litteraturliste

Bisschop-Larsen, Ella Maria 1995.
Bedre miljø og mere natur på offentlige arealer.

Dahl, Knud, 1995. Fredede områder i Danmark. Danmarks Naturfredningsforening, Skarv – Høst og Søn.

Danmarks Naturfredningsforening, 2004. Fremtidens natur i Danmark. Forlaget Rhodos
Gundsø Kommune, 2003. Naturperler i Gundsø.

Harritz, Poul Henrik, 2001. Danmarks fredede områder. Danmarks Naturfredningsforening, Politikens Forlag.

Miljø- og Energiministeriet, DMU, Skov- og Naturstyrelsen, 1998.
Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark.

Vestsjællands Amt, 2006.
Regionplan 2005 - 2016

© Udgivet af Danmarks Naturfredningsforening · Tlf. 39 17 40 00 · dn@dn.dk · www.dn.dk
Tekst: Udarbejdet af Lokalkomiteerne i Svinninge, Tornved, Jernløse, Tølløse og Holbæk.
Illustrationer: biopix.dk, Lokalkomiteerne i Svinninge, Tornved, Jernløse, Tølløse og Holbæk
Kort: Inge Jeppesen.
Støttet med tilskud fra tips- og lottoindtægter til friluftslivet.

Danmarks Naturfredningsforening
Masnedøgade 20
2100 København Ø

Danmarks
Naturfredningsforening
Du har brug for naturen. Og den har brug for dig!